

**Проблеми теорії політики, держави та влади:
історично-філософський погляд.**

Життя людини неможливе без впливу навколишніх чинників, якими є пристосування до природи та суспільного середовища. Як і природна адаптація, так і розвиток людини у сенсі суб'єкта влади є тим фактором, без якого життя людини неможливе.

Люди різняться один від одного, але володар нав'язує свої думки іншим за допомогою влади, незалежно від того, які характеристики йому притаманні: сила чи слабкість, розсудливість чи недотепність поглядів. Політика повинна задовольняти інтереси усіх людей, але це неможливо.

Актуальність зумовлена різноманіттям поглядів на поняття держави, влади та прояву політичної діяльності як внутрішньої, так і зовнішньої. З часом, теорії щодо будови правильної держави стають ширшими або вужчають та потребують постійного уваги та аналізу, пов'язаних з еволюцією політичної думки суспільства та змінами історичного періоду.

Аналіз наукових досліджень вказує на те, що політичне питання завжди перебувало у центрі уваги соціуму, великих мислителів, вчених та істориків. Проблема визначення цих понять займалися філософи ще за часів Давньої Греції та Риму, коли тільки почали зароджуватися великі держави.

Зокрема, дослідженням теорій політики, держави та влади займалися такі видатні вчені як: С.Г. Рябов, О. В. Бабкіна, Платон, Аристотель, Сократ, Є.Ф. Безродний, В.П. Горбатенко, С.П. Дмитренко, Ж.Ж.Руссо, В.Т. Дорофей,

Н.Ю. Іванов , Г. Гегель , М.Вебер, С. Яворський, В.Ф. Колода, М.Ф. Савченко, Т. Ситун, В.В. Туренко, Т.І. Перглер та ін.

Метою є аналіз праць і робіт щодо теорій політики, держави та влади і визначення перспективи розвитку форм правління та державотворення.

Для розуміння визначень політики та влади, перш за все, необхідно розібратися з поняттям держави, її значенням і походженням, та як держава відрізняється від країни та племінних угруповань.

«Держава – базовий інститут політичної системи та політичної організації суспільства в цілому і здійснення політичної влади домінуючою частиною населення в соціальній цілісності, безперечного існування, задоволення загальних потреб.»[1, с.248]
Країна - це лише національний аспект поняття "державності", який включає в себе культурну спадщину та мову людей, які проживають(проживали) на даній території.

З появою життя людей на планеті з'явилася необхідність створення об'єднань. Як відомо, першими об'єднаннями людей були племена, що було досить далеким поняттям від "держави", але близьким до "країни". Держава витікає з додержавних форм влади: вожді племен та племінні союзи з одночасним запровадженням суспільного поділу праці і визнанням приватної власності. Таким чином, держава є результатом і фактом розвитку суспільства.

Основними ознаками держави є: система політичної влади; чітко визначені кордони та територія, на яку розповсюджується влада; наявність державних символів; правова основа. Ще за часів найвищого розквіту давньогрецької держави вивченням цього поняття займався логік та філософ Аристотель. У своїй праці "Політика" він визначає: "Оскільки держава є об'єднанням громадян, то, мабуть, неможливо, щоб громадяни не брали участі в жодній з державних справ, отже, спершу

треба мати певне місце для об'єднання, адже громадяни — члени однієї держави." [3, с.42] Але інша сторона цього питання віддзеркалюється у роботі М.Вебера: "Держава, так само як і політичні союзи, історично їй попередні, є відношення панування людей над людьми, що спирається на легітимне (тобто вважається легітимним) насильство як засіб. Таким чином, щоб воно існувало, люди, що знаходяться під пануванням, повинні підкорятися авторитету, на який претендують ті, хто тепер панує. Коли і чому вони так роблять? Які внутрішні підстави для виправдання панування і які зовнішні засоби слугують йому опорою?". [4, с. 688] У якомусь сенсі виправданням є порядок в середині держави.

Але Аристотель, аналізуючи праці Платона та думки Сократа щодо визначення цього поняття, знаходить в них негативні сторони, адже в першу чергу суспільство турбується про свої справи, а ніяк не про державні, і задається питанням - чи насправді громадяни повинні стосуватися усіх рішень держави? Плюралізм у своєму політичному прояві не може призвести до успішності держави на світовій політичній арені.

Одними з найцікавіших є теорія насильства та теологічна, щодо виникнення держави. Їхні ідеї зовсім різні, але варті розгляду та порівняння. Концепція теологічної теорії була введена ідеологами різних релігій Стародавнього Сходу, католицької церкви та ісламу. Вона пояснює походження держави від волі Божої. Результатом цієї теорії є залежність держави від релігійних організацій і діячів, які покоряються державній владі.

До теологічної теорії звертався і український вчений-просвітителю, діяч Кирило-Мефодіївського братства Стефан Яворський, який вирізвився двоякістю поглядів: спочатку активно доводив, що суб'єктом державної влади має бути лише король, а церква повинна займатися лише

духовною сферою суспільства, а потім погодився з теорією, що церква може приймати участь в управлінні державою. З початком державності Київської Русі і Візантії, релігія була невід'ємною частиною ідеологічної програми, системного забезпечення та укріплення влади. Саме через цей фактор виникло безліч конфліктів та суперечок, бо церква виходила за межі духовного розвитку людини як її стержня, збираючи десятину на розвиток церкви та для підкріплення віри у Бога. Велися війни за вплив храмів на людей ще у період грецьких міст-держав.

Проти теорії насильства було створено ряд протилежних ідей такими філософами як Тань Ситун та Махатма Ганді. Слід зазначити, що ця теорія діє не лише у зв'язках влади з народом, але й на верхівці державної влади.

«Влада – здатність, право й можливість розпоряджатися ким-небудь або чим-небудь, а також чинити вирішальний вплив на долю, поведінку та діяльність людей з допомогою різноманітних засобів (права, авторитету, волі, примусу та ін.); політичне панування над людьми; система державних органів; особл. органи, наділені владо-державними та адміністративними повноваженнями.»[1, с.246]

Форма правління державою є чи не найголовнішим із аспектів запоруки успішності її розвитку. Говорячи про монархію, не можна забувати про не досить втішні історичні факти. Аналізуючи пам'ятку літератури стародавньої Русі, а саме "Слово о полку Ігоревім", можна дійти висновку, що саме міжусобна боротьба є головною причиною проблем у державі. Після смерті Володимира Мономаха, князівські династії затвердилися на окремих землях, але і це було тимчасово. Така доля спіткала не тільки нашу державу за час історії, а ще й Османську імперію, а саме славнозвісних братів Селіма та Баязида, які були синами Сулеймана I Чудового та наложниці-українки Роксолани, у Китаї - династія Цин. Саме в період міжусобної війни в Китаї розробкою праць щодо нових

теорій державності, права та влади займався філософ Тань Ситун. У своїх працях Ситун зазначає, що "державою повинен управляти той, кого обирають". [2, с.168]

Українці ще ж до державного періоду мріють про демократію, з визначеними правами кожної суспільної одиниці та завжди сподіваються на волю упродовж усієї історії. М.Вебер міркує над тим, що, можливо, люди не повинні приймати участь у рішенні усіх проблем держави. Тоді виникає питання – що таке «демократія», коли люди не можуть висловити свою думку? Виходячи з цього, такий режим не може існувати як форма державного правління. Навіть при існуванні Запорозької Січі з її демократичним підґрунтям, «Конституція Пилипа Орлика» не набула чинності. Але вона є першим обґрунтуванням України як суверенної держави з визначеними правами та законами. Так може насправді сильним володар та прояви народоправства не можуть співіснувати і саме тому людина не може бути суб'єктом політики у повному значенні? Тому, одні повинні керувати іншими - у цьому і є сутність влади. Навіть племінні угруповання обирали свого вождя для підтримання порядку, так і громадяни обирають владу та лідера(президента, монарха і т.д.). «Демократія - це, окрім іншого, ще й стан світосприйняття та самовідчуття людей, характер їхніх уявлень про самих себе, свої права, можливості та відповідальність, про умови стабільності й імперативності чинного порядку, засади авторитетності влади» - стверджує С.Г.Рябов.[5, с.1]

Яка форма влади є найліпшою для держави - питання досить складне, адже не лише апарат влади, а й політичний напрям відіграє важливу роль в формуванні успішної держави.

«Політика (грец. - politika – державні й суспільні справи) – організаційна, регулятивна й контрольна сфера суспільства, в межах якої здійснюється соціальна діяльність, спрямована головно на досягнення, утримання

та реалізацію влади індивідами й соціальними групами задля ствердження власних запитів та потреб.» [1, с.250]

Головне значення політики – підтримання існування держави не тільки в забезпеченні інтересів усіх соціальних верств населення, а й на міжнародній арені, розвиток економічних та культурних відносин з іншими державами. Розуміння явища політики потребує її зіставлення з іншими суспільними сферами: політика і економіка, політика і право, політика і мораль. У кожному значенні вона проявляє себе по-різному. Ще за часів племен політика існувала на правах неписаних законів, економічних зв'язків та загальних моральних цінностей.

Виходячи з усього вище доданого, можна сказати, що ці питання завжди будуть не устаткованими, бо разом з плинністю часу змінюється й мислення людей, їхня політична думка та уяви про ідеальну державу.

Список використаних джерел

1. Політологія. Посібник для студентів вузів // Короткий політологічний словник С.Г. Рябова. – К.: Видавничий центр «Академія». – 2000.
2. Тань Ситун. Вчення про гуманність (Жень Сюе). Вибрані глави // Питання філософії. - 2012. - № 10. - С.160- 170.
3. Арістотель. Політика // Пер. з давньогрец. О. Кислюка. – К., 2000. – С.35-45.
4. Вебер М. Вибрані твори. - М., 1990. С. 644-706.
5. Рябов С.Г. Особливості громадянської освіти у формуванні політичної культури перехідного суспільства [Електронний ресурс] \ С.Г. Рябов \ ekmair.ukma.edu.ua. – 2004. - С.1. - Режим доступу: Riabov_Osoblyvosti.pdf.

У даній статті проводиться аналіз теорій державності у різні історичні періоди, обґрунтовуються погляди на різні форми державного управління та процес державотворення.

Ключові слова: держава, теорії, влада, політика, країна, демократія, династія, Арістотель, ненасильство, релігія, Платон, церква, історія, державотворення.